

جغرافیا و روابط انسانی، بهار ۱۴۰۴، دوره ۸، شماره ۱، صص ۳۰-۱

تحلیل راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف استان آذربایجان غربی

فاطمه کاظمیه^{۱*}، سهیلا عبدی^۲، حسین راحلی^۳

*- دانشیار گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشگاه تبریز، دانشکده کشاورزی، (نویسنده مسئول)،

kazemiyeh@tabrizu.ac.ir

۲- کارشناس ارشد توسعه روستایی، گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشگاه تبریز، دانشکده کشاورزی،

۳- استاد گروه ترویج و توسعه روستایی، دانشگاه تبریز، دانشکده کشاورزی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۳۱

چکیده

تحقق توسعه پایدار گردشگری نیازمند بکارگیری دیدگاهی همه جانبه و فراگیر می باشد که ضمن داشتن خصوصیات مثبت سایر الگوهای توسعه، با بکارگیری اصول توسعه پایدار، گردشگری را به سمت پایداری و سازگاری با محیط زیست خود سوق دهد. مفهوم پایداری در راستای تحقق توسعه پایدار گردشگری قابل تحقق و ارتقاء است، با این حال، باید تاکید کرد که گردشگری بایستی در درون اقتصاد کلان کشور و در متن و مفهوم پایداری برنامه ریزی گردد. هدف اصلی این تحقیق ارزیابی پایداری اقتصادی توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی شامل ۴ روستای سهولان، نصرت آباد، باغچه جوق و حسنلو می باشد. از لحاظ روش تحقیق، این مطالعه از نوع تحقیقات توصیفی- پیمایشی و کاربردی است. از نظر شیوه جمع آوری و دریافت اطلاعات این تحقیق در حوزه مطالعات میدانی قرار دارد. به منظور نیل به پایداری توسعه گردشگری روستاهای هدف می بایست راهبرد مناسب در جهت نیل به پایداری اتخاذ گردد. به منظور عملیاتی نمودن این بخش از مطالعه، از ۷۲ گویه استفاده شده است. گویه های تبیین کننده در چهار بخش نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها تدوین گردید. جامعه آماری سرپرستان خانوارها در چهار روستای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی ۱۱۶۰ نفر می باشد. برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی مورگان استفاده شده است. حجم نمونه سرپرستان خانوار ۲۹۰ بدست آمد. به منظور انتخاب نمونه آماری از روش نمونه گیری طبقه ای متناسب استفاده شده است. به منظور گردآوری داده های مورد نیاز از پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به هدف پژوهش و همچنین پیشینه تحقیق و ادبیات موضوع و با همکاری و مشورت اساتید و کارشناسان، پرسشنامه اولیه طراحی گردید. سپس با استفاده از نظرات اساتید، کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و بنیاد مسکن و هم چنین بررسی های میدانی در منطقه مورد مطالعه پرسشنامه نهایی تهیه شد. در این مطالعه از روش آلفای کرونباخ جهت سنجش پایایی ابزار اندازه گیری استفاده شده است. نتایج حاصل از ماتریس های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، بیانگر این است که با توجه به امتیاز نهایی کلی بدست آمده برای عوامل داخلی گردشگری روستایی برابر با ۲/۶۷ و برای عوامل خارجی برابر با ۲/۴۶، امتیازهای بدست آمده، از این راهبرد استراتژیک روستاهای مورد مطالعه راهبرد اقتضایی می باشد.

کلیدواژه ها: آذربایجان غربی، توسعه پایدار، سوات، روستاهای هدف، گردشگری

توسعه گردشگری فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی و ملی و گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را در بر می‌گیرد (تلفر و شارپلی، ۲۰۰۸). توسعه گردشگری در مناطق روستایی عنصری اساسی است و یکی از راه‌های نجات روستاها از فقر، مهاجرت و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به شمار می‌رود. در اکثر نواحی روستایی، به دلیل غالب بودن اقتصاد کشاورزی و آسیب‌پذیری آن، توجه به دیگر فعالیت‌های توسعه‌ای نظیر گردشگری به عنوان مکمل این بخش می‌تواند از جنبه‌های مختلف، تضمینی در بهبود شرایط زندگی روستاییان باشد. گردشگری روستایی می‌واند در توانمندسازی مردم محلی و توسعه منابع انسانی، تنوع بخشی اقتصادی و رشد آن، خلق فرصت‌های شغلی، حل معضل بیکاری، ارتقای استانداردهای زندگی از طریق تأمین خدمات اجتماعی و پرکردن شکاف بین نواحی شهری و روستایی در زمینه‌های مختلف و کاهش مهاجرت روستایی به کلان شهرها نقش عمده‌ای داشته باشد (خوشنود و همکاران، ۱۳۹۶).

در مورد توسعه گردشگری در نواحی روستایی، دیدگاه‌ها و نظریات مختلفی وجود دارد، از نظر موافقان و مخالفان توسعه، گردشگری روستایی به طور فزاینده‌ای به صورت یک نوشدارو افزایش‌دهنده توان اقتصادی، بالابرنده قابلیت زیستی در نواحی دور افتاده، محرک تجدید حیات سکونتگاه‌ها و نیز بهبود دهنده شرایط زندگی جوامع روستایی محسوب می‌رود (بریدنهان و ویکنز، ۲۰۰۴). البته باید اذعان داشت که گردشگری به تنهایی نمی‌تواند جوابگوی همه نیازهای روستاییان باشد و باید در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی و با برنامه‌ریزی اصولی قرار گیرد تا بتواند نتایج و پیامدهای مناسبی در جهت توسعه و بویژه توسعه پایدار نواحی روستایی به همراه داشته باشد (رضوانی، ۱۳۸۷). از طرف دیگر باید توجه داشت که گردشگری به عنوان یک فعالیت اقتصادی، در مناطق روستایی اکسیری برای تمام مشکلات نیست؛ بلکه در صورت وجود موقعیت یا پتانسیل مناسب، تنها یک راهبرد رشد است. اگر توسعه گردشگری با دقت همراه نباشد پیامدهای زیانباری را بدنبال خواهد داشت (کازمیه، ۱۳۹۴).

امروزه توسعه گردشگری از رهیافت‌های رایج اقتصاد محور، به سمت رویکرد توسعه پایدار اجتماعات محلی سوق یافته است و سعی دارد با تأثیرگذاری در سه بعد پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضمن جلب مشارکت جوامع محلی در توسعه اقتصاد ملی از طریق حفاظت از پتانسیل‌ها و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست به توسعه محلی نیز بیانجامد (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹). نظر به آنکه ابعاد اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی جوامع روستایی به نسبت سایر جوامع از ظرافت‌ها و حساسیت‌های بیشتری برخوردار است؛ لذا روی‌آوری به رویکرد توسعه پایدار در گردشگری روستایی که به طور سیستماتیک تمام ابعاد جامعه محلی را درگیر می‌نماید، از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این راستا در حال حاضر روش اساسی که در توسعه گردشگری به کار می‌رود نائل شدن به توسعه پایدار است.

امروزه پارادایم پایداری به عنوان مسأله‌ای مهم و ضروری نمود یافته و توجه مجامع جهانی را در طول دو دهه اخیر به خود جلب کرده است. در این میان زایش این مفهوم در ادبیات گردشگری حاصل تلاش در دستیابی به توسعه پایدار در تمامی زمینه‌های توسعه می‌باشد. سیاست توسعه پایدار گردشگری امروزه یک رویکرد عمومی است که از طریق دولت‌ها مورد توجه قرار گرفته است تا گردشگری از لحاظ بوم‌شناسی در طولانی مدت قابل قبول و از لحاظ مالی خودکفا و از نظر دیدگاه‌های اجتماعی و اخلاقی برای جوامع محلی مفید و نویدبخش باشد (آلتینای و کاشف، ۲۰۰۵).

پایداری گردشگری روستایی فرایند بکارگیری ظرفیت های این روستاها، برای احیا و بهره‌وری منابع آن در آینده، کمک به شناخت آداب و رسوم و شیوه های زندگی مردم روستایی و محلی برای کسب تجربه گردشگری، پذیرفتن سهم عادلانه روستاییان از سودهای گردشگری و بالا بردن اشتیاق و انگیزه مردم محلی و حفاظت و حمایت از جاذبه های تاریخی و فرهنگی می باشد که این امور می تواند به درک و آگاهی از نقش گردشگری در رشد و توسعه بستر محیط و اقتصاد این روستاها کمک کند، و ضمن ایجاد عدالت توزیعی و عدالت جغرافیایی توسعه، کیفیت زندگی جوامع میزبان را بهبود بخشد.

استان آذربایجان غربی با پهنه وسیع و چشم اندازهای دلنواز، جزء معدود مکان‌هایی می باشد که از امکانات و مواهب گردشگری، از آبشار و دریاچه‌ای زیبا گرفته تا جنگل‌های پهناور و کوهستان‌ای بلند و دشت‌های سرسبز برخوردار می‌اشند. در کنار این مواهب خداداد طبیعی، تنوع آثار باستانی و تاریخی، این استان را از نظر پتانسیل گردشگری در موقعیت ممتاز و برجسته‌ای قرار داده است. شایان ذکر است که با توجه به ساخت مورفولوژی استان و وجود روستاهای قابل توجه در این بخش از کشور، تعداد قابل توجهی از این امکانات و ثروت‌های جاذب گردشگری در نواحی روستایی استان قرار دارند (تقدیسی و همکاران، ۱۳۹۴). تحقق توسعه پایدار گردشگری نیازمند بکارگیری دیدگاهی همه جانبه و فراگیر می باشد که ضمن داشتن خصوصیات مثبت سایر الگوهای توسعه، با بکارگیری اصول توسعه پایدار، گردشگری را به سمت پایداری و سازگاری با محیط زیست خود سوق دهد. مفهوم پایداری در راستای تحقق توسعه پایدار گردشگری قابل تحقق و ارتقاء است، با این حال، باید تاکید کرد که گردشگری بایستی در درون اقتصاد کلان کشور و در متن و مفهوم پایداری برنامه ریزی گردد. توسعه پایدار گردشگری نیاز به افزایش ارتباط با جوامع محلی و افزایش مشارکت جامعه در فرایند برنامه ریزی گردشگری دارد که می باید آنرا مورد توجه کافی قرار داد و به توسعه و ترویج آن کمک کرد. بنابراین ارتباط با مردم و مشارکت جوامع محلی و بهره برداری آنها از منابع محلی، یکی از عناصر مهم توسعه پایدار صنعت گردشگری به حساب می آید. در نهایت می توان عنصر نهایی توسعه پایدار گردشگری را ظرفیت انطباقی دانست که بر اهمیت درک واکنش جامعه به توسعه گردشگری تاکید می کند.

استان آذربایجان غربی دارای چهار روستای هدف گردشگری می باشد که به دلیل داشتن چشمه‌های آبگرم، مکان‌های تاریخی و جاذبه‌های طبیعی فراوان سالانه پذیرای گردشگران بسیاری هستند ولیکن فقدان رویه‌های مشخص مدیریتی و نظام‌های برنامه‌ریزی و نظارتی تعریف شده از سوی جامعه محلی و نهادهای مرتبط باعث شده تا همزمان با رونق نسبی فعالیت‌های گردشگری در روستاهای هدف، تحول قابل توجهی نمودار نگردد. هدف اصلی این مطالعه تحلیل راهبردهای توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف استان آذربایجان غربی و فراهم کردن زمینه توسعه پایدار گردشگری روستایی، ایجاد ارتباط بین جاذبه‌های گردشگری، فعالیت‌ها، امکانات، خدمات و بازارهای گردشگری از یک سو و بستر سازی برای توسعه پایدار روستایی همه جانبه است.

پیشینه پژوهش

در زمینه‌ی مرتبط با موضوع مورد مطالعه تحقیقاتی در داخل و خارج کشور انجام شده است، که به‌طور خلاصه به برخی از مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

رکن‌الدین افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵) در مطالعه‌ای تحت عنوان راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT. با به کارگیری الگوی SWOT و استفاده از روش پیمایش میدانی، ضمن ارزیابی نقاط ضعف و قوت، شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها به ارائه استراتژی مناسب در جهت توسعه گردشگری در دهستان لواسان کوچک پرداختند. به عقیده آن‌ها، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران همچنان از

صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد کرده و گفته‌اند که گردشگری روستایی در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است. در این راستا، با برنامه‌ریزی اصولی و شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های گردشگری روستایی می‌توان به توسعه منطقه‌ای و اقتصاد ملی کمک نمود. تجزیه و تحلیل‌های تجربی منطقه مورد مطالعه نشان داد که مناطق روستایی مورد مطالعه به علت بالاتر بودن پتانسیل و جاذبه‌های گردشگری از آستانه آسیب‌پذیری بالاتری برخوردارند. نیازمندی‌های این نواحی به لحاظ توریستی بودن با توجه به میزان تهدیدها و محدود بودن فرصت‌ها بالا است، هم‌چنین توزیع و تخصیص مجدد منابع با توجه به محدود بودن فرصت‌ها و بالا بودن نقاط ضعف امری الزامی است. بررسی نتایج کمی نشان دهنده آن است که از نظر نقاط قوت، عوامل محیطی مهم‌ترین مزیت و از نظر نقاط ضعف، نامناسب بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی مهم‌ترین محدودیت این نواحی بوده‌اند. افزایش انگیزه برای سفر با توجه به نزدیکی به کلان‌شهر تهران، مهم‌ترین فرصت بیرونی و تخریب اراضی کشاورزی و محیط‌زیست مهم‌ترین تهدید خارجی عنوان شده‌اند. محققین، بازنگری در سیاست‌های موجود، به منظور رفع محدودیت‌ها و استفاده از مزیت‌های نسبی را به عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر معرفی نمودند.

سبحانی (۱۳۸۹) نیز با استفاده از روش SWOT، پتانسیل‌های گردشگری منطقه آبگرم سردابه در استان اردبیل را مورد بررسی قرار داده است. نتایج حاصل، بیانگر آن است که فصل تابستان، بخصوص مرداد ماه در این منطقه با داشتن شرایط محیطی خنک و در شرایط بیوکلیمایی تحریک ملایم، بهترین نقاط قوت برای گردشگری محسوب می‌شود. برودت سرما در فصل زمستان، نبود مکان اقامتی بیش از یک روز، بهداشتی نبودن در آب‌های گرم و نبود پارکینگ، از نقاط ضعف منطقه به شمار می‌رود. هم‌چنین، مهم‌ترین عامل جذب گردشگری در منطقه سردابه، در درجه اول عوامل محیطی، از قبیل چشم‌انداز مناسب طبیعی و آب و هوای خنک از ماه اردیبهشت تا آخر آبان و در درجه دوم آب‌های گرم است.

خاتون‌آبادی و راست قلم (۱۳۹۰) با استفاده از تکنیک SWOT، ارکان چهار گانه گردشگری روستایی را در روستاهای هدف گردشگری استان چهار محال و بختیاری مورد مطالعه قرار دادند. در این مطالعه اگرچه مولفه به وجود آمدن مراکز گردشگر پذیر در نقاط دیگر به عنوان مهم‌ترین مؤلفه تهدید مشخص شد اما به دلیل نامناسب بودن زیرساخت‌های گردشگری همچون راه دسترسی، اماکن اقامتی و تسهیلات رفاهی و هم‌چنین شناخت نادرست گردشگران از گردشگری روستایی در روستاهای مورد مطالعه، همین مؤلفه موجب تخفیف آسیب‌پذیری و نیز کاهش تخریب طبیعت بکر و چشم‌اندازهای زیبا به عنوان مهم‌ترین مؤلفه قوت توسعه گردشگری روستایی شده است. جوانمردی (۱۳۹۰) در پژوهش خود به بررسی نقش گردشگری در توسعه روستایی شهرستان بهمئی با استفاده از مدل SWOT پرداخته است. محقق به این نتیجه رسیده است که شهرستان محروم و ناشناخته بهمئی با بافت سنتی و روستایی خود با توجه به جاذبه‌های بی‌نظیر گردشگری می‌تواند به عنوان یک قطب گردشگری در جنوب غرب کشور تبدیل گردد.

بریدنهان و ویکنز (۲۰۰۴) مطالعه‌ای تحت عنوان مسیر توسعه گردشگری روستایی و نیز نقاط ضعف این صنعت را در کشور آفریقای جنوبی انجام دادند. در این مطالعه از روش دلفای استفاده گردید. نتایج نشان داد که گردشگری روستایی باعث افزایش قابلیت‌های اقتصادی مناطق حاشیه‌ای شهرها و همین‌طور روستاها گردیده و در عین حال انجام اصلاحات اجتماعی را در این مناطق تسریع کرده است. گردشگری هم‌چنین باعث کاهش فقر روستایی گردیده و باعث ایجاد علاقه در بین روستاییان شده است. نگرانی اصلی گردشگرها نیز تأمین امنیت و سلامت ذکر شده است. هم‌چنین نتایج نشان داد که مشارکت و تعاون در بخش‌های عمومی و خصوصی با تکیه بر نظرات و خلاقیت افراد، توسعه پایدار به خصوص برای مناطق روستایی را به ارمغان می‌آورد.

روش تحقیق

از لحاظ روش تحقیق، این مطالعه از نوع تحقیقات توصیفی-پیمایشی و کاربردی است. از نظر شیوه جمع‌آوری و دریافت اطلاعات این تحقیق در حوزه مطالعات میدانی قرار دارد. هدف اصلی این تحقیق ارزیابی پایداری اقتصادی توسعه گردشگری روستایی در روستاهای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی شامل ۴ روستای سهولان در شهرستان مهاباد، نصرت آباد در شهرستان تکاب، باغچه جوق در شهرستان ماکو و حسنلو در شهرستان نقده می باشد. جامعه آماری سرپرستان خانوارها در چهار روستای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی ۱۱۶۰ نفر می باشد. برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی مورگان استفاده شده است. حجم نمونه سرپرستان خانوار ۲۹۰ بدست آمد. به منظور انتخاب نمونه آماری از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب استفاده شده است.

به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز از پرسشنامه استفاده شده است. با توجه به هدف پژوهش و همچنین پیشینه تحقیق و ادبیات موضوع و با همکاری و مشورت اساتید و کارشناسان، پرسشنامه اولیه طراحی گردید. سپس با استفاده از نظرات اساتید، کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و بنیاد مسکن و هم چنین بررسی‌های میدانی در منطقه مورد مطالعه پرسشنامه نهایی تهیه شد. در این مطالعه از روش آلفای کرونباخ جهت سنجش پایایی ابزار اندازه‌گیری استفاده شده است. روش آلفای کرونباخ برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسشنامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود (سرمد و همکاران، ۱۳۸۵). ضریب آلفای کرونباخ بین صفر و یک در نوسان است. اگر مقدار آلفای کرونباخ از ۰/۷ بیشتر باشد پایایی ابزار اندازه‌گیری قابل قبول تلقی می‌گردد. جدول (۱)، آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از بخش‌های پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول ۱: آلفای کرونباخ محاسبه شده برای هر یک از بخش‌های پرسشنامه

پاسخگویان	سوال	آلفای کرونباخ
سرپرستان	نقاط قوت	۰/۷۹
	نقاط ضعف	۰/۸۶
	فرصت‌ها	۰/۸۱
	تهدیدها	۰/۷۱

برخلاف اعتماد یا پایایی، که عمدتاً یک مسأله کمی و قابل اندازه‌گیری است، اعتبار یا روایی مسأله‌ای کاملاً کیفی است. در این مطالعه اعتبار محتوایی، با نظرخواهی از اساتید راهنما و مشاور انجام گرفت و تایید گردید.

روستاهای مورد مطالعه پژوهش حاضر، شامل ۴ روستای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی می باشد که عبارتند از روستای نصرت آباد، باغچه جوق، حسنلو و سهولان. این روستاها از موقعیت‌های مختلف طول و عرض جغرافیایی برخوردار بوده است.

روستای نصرت آباد تکاب از توابع بخش تخت سلیمان شهرستان تکاب، با مختصات جغرافیایی ۴۷ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی، در ۴۰ کیلومتری شهر تکاب قرار دارد. این روستا ۲۱۵۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. آب و هوای این روستا در بهار و تابستان معتدل و مطبوع و در پاییز و زمستان سرد است. این روستا حدود ۲۰۰ سال قدمت دارد. روستای تفریحی سهولان

در ۴۲ کیلومتری جنوب شرقی شهر مهاباد میان مهاباد-بوکان و همچین در ۲۵ کیلومتری شهر بوکان واقع شده است. با مختصات جغرافیایی ۴۶ درجه شرقی و ۳۶ درجه و ۴۱ دقیقه عرض شمالی که ارتفاع آن از سطح دریاهای آزاد ۱۷۵۱ متر است قدمت ۴۰۰ سال پیش است .

روستای باغچه جوق با مختصات جغرافیایی ۶۵ درجه و ۱۳ دقیقه طول شرقی و ۳۷ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی در ۲۲ کیلومتری شمال غربی شهرستان ماکو قرار دارد ارتفاع این روستا از سطح دریا ۲۴۰۰۰ متر است. روستای حسنلو با مختصات جغرافیایی ۳۶ درجه و ۵۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۲۲ دقیقه طول شرقی در ۱۲ کیلومتری شمال شرقی شهرستان نقده قرار دارد. ارتفاع این روستا از سطح دریا ۱۶۰۰ متر است. قدمت ۴۰۰۰ سال پیش است.

از نظر جاذبه‌های گردشگری، روستاهای مورد مطالعه، دارای منابع و جاذبه‌های گردشگری متعددی می‌باشند. جداول (۲) الی (۵) مهم‌ترین منابع و جاذبه‌های گردشگری را در روستاهای مورد مطالعه نشان می‌دهند.

جدول ۲. مهم‌ترین منابع و جاذبه‌های گردشگری روستای سهولان

نام اثر/جاذبه	ویژگی‌ها	نوع اثر-گونه جاذبه
قلعه اوریس	این قلعه بیش از سه قرن قدمت دارد.	تاریخی
غار سهولان	این غار به معنای یخبندان است در زبان کردی و در زبان محلی به آن کونه کوتر یعنی لانه کبوتر می‌گویند چون این غار پر از لانه‌های کبوتر است. غاز از سه قسمت تشکیل شده است و هر قسمت جلوه‌های ویژه خود را داراست . آب دریاچه غار به علت املاح آهکی قابل شرب نیست.	تاریخی
حیات طبیعی	این روستای بیلاقی طبیعت زیبایی دارد که پیرامونش منشا جوشش چشمه‌های فراوانی است و در بهار و تابستان تفرجگاه خوبی برای دوستداران طبیعت می‌باشد.	طبیعی
مسجد قدیمی		تاریخی/مذهبی
قلعه‌های پیرامون روستا		تاریخی
پوشاک و لباس رایج مردم	پوشاک مردان شامل کراس، پیراهن، جلیقه، کلاه و کفش و شال(پشتند) می‌باشد. زنان نیز از لباس محلی و سنتی استفاده می‌کنند. لباس محلی زنان شامل پیراهن‌های بلند با طرح‌های زیبا و رنگ‌های شاد مانند کوا (نوعی کت) و دستمال و لچیک (روسری) است.	فرهنگی
غذاهای محلی	غذاهای محلی رایج عبارتند از دوکلی (آش)-بربسل (آبگوشت ماست) و سنگسیر (خوراک برنج)	فرهنگی
سوغات و صنایع دستی	میوه‌های خشک مانند آلو و زردالو، گیاهان دارویی مانند آویشن و مرزه، ماست، عسل و پنیر و کره	فرهنگی

جدول ۳. مهم‌ترین منابع و جاذبه‌های گردشگری روستای حسنلو

نام اثر/جاذبه	ویژگی‌ها	نوع اثر-گونه جاذبه
تپه حسنلو	دارای آثار مکشوفه از دژ حسنلو	تاریخی
تالاب حسنلو	مکان امنی برای زندگی جانوران و انواع پرندگان شکاری و تخمگذاری آنها و دارای چشم‌انداز زیبایی از شکار و طبیعت است	طبیعی
مسجد		تاریخی / مذهبی
موزه	وسایل مکشوفه ۱- جام زرین حسنلو؛ ۲- مجسمه شیری نشسته از نقره؛ ۳- ساغر نقره‌ای نقش دار (که هر سه در موزه ایران باستان تهران) نگهداری می‌شود؛ ۴- شمشیر و تیر و کمان‌هایی از موزه‌های ایران و جهان؛ ۵- اشیاء از طلا، نقره و ظروف متنابهی از سفالین و صدها اشیاء دیگر	تاریخی
پوشش گیاهی متنوع	جارو-درمنه-گون و تلخه	طبیعی
پوشاک و لباس رایج مردم	زنان روستا از لباس محلی خاصی استفاده می‌کنند	فرهنگی
غذاهای محلی	غذاهای محلی رایج عبارتند از آبگوشت، آش و کباب و کله جوش	فرهنگی
سوغات و صنایع دستی	گیاهان دارویی مانند آویشن، شیرین بیان، گردو و بادام	فرهنگی

جدول ۴. مهم‌ترین منابع و جاذبه‌های گردشگری روستای باغچه جوق

نام اثر/جاذبه	ویژگی‌ها	نوع اثر-گونه جاذبه
کاخ باغچه جوق	این کاخ یکی از آثار ملی می باشد که به ثبت رسیده است و در زمان تیمور پاشاخان و فرزندش ساخته شده. محوطه این کاخ دارای باغ زیبایی می باشد که درختان بلند و سرسبزی دارد. هم چنین این کاخ دارای معماری بسیار جالب از جمله آینه کاری و گچ بری می باشد و وسایلی که در این کاخ می باشد از گنجینه های این روستا به شمار می رود که می توان به ظروف چینی اعلاء و گرامافون و لوسترهای کریستال اشاره کرد.	تاریخی

آبشار قلعه جوق	این آبشار که ۸۰ متر ارتفاع دارد از کوه های قلعه جوق سرازیر می شود	طبیعی
حیات طبیعی	وجود کوه های بلند اطراف و چشمه هایی که از این کوه ها سرچشمه می گیرند باعث زیبایی روستا می شود	مذهبی
پوشاک و لباس رایج مردم	زنان روستا از لباس محلی خاصی استفاده می کنند که مشتمل بر پیراهنی بلند و شلیته است.	فرهنگی
غذاهای محلی	غذاهای محلی رایج عبارتند از آبگوشت، کوفته و کباب	فرهنگی
سوغات و صنایع دستی	میوه های خشک و گیاهان دارویی، عسل، گردو و بادام	فرهنگی

جدول ۵. مهم ترین منابع و جاذبه های گردشگری روستای نصرت آباد

نام اثر/جاذبه	ویژگی ها	نوع اثر - گونه جاذبه
مسجد	این روستا دارای دو مسجد می باشد که یکی قدیمی و یکی جدید است	مذهبی
خانه های ایوان دار		تاریخی
قلعه زندان سلیمان	این مکان متعلق به دوران مادهاست در این مکان بقایای معبدی است که در گذشته به عنوان زندان استفاده می شده است	تاریخی
تخت سلیمان	تخت سلیمان و آثار بر جای مانده از آن در یک حصار بیضی شکل قرار گرفته است . در این حصار دریاچه و آتشکده دیده می شود	تاریخی
ایوان و خوابگاه خسرو	در مجموعه تخت سلیمان در ضلع شمال غربی دریاچه خرابه های ایوان بلندی باقی مانده و در ضلع جنوبی ایوان خوابگاه خسرو قرار دارد.	تاریخی
آتش فشان	بقایایی از یک آتش فشان خاموش در اطراف قلعه زندان سلیمان دیده می شود که دهانه آن ۱۵۰ متر و عمق آن ۷۰ متر می باشد.	تاریخی - طبیعی
چشمه	در این روستا چشمه های متعددی از آب گرم و سرد جریان دارد.	طبیعی
حیات طبیعی	این روستا در منطقه ای کوهستانی واقع می باشد که دارای بارندگی های فراوان و هم چنین چشمه های متعدد می باشد و به همین علت منظره باغ های سیب این روستا تماشایی است.	

فرهنگی	لباس‌های محلی زنان شامل پیراهنی بلند به نام "کۆینک"، "تومان" و جلیقه‌ای که معمولاً کناره‌های آن با زیورآلات مزین شده به همراه "یایلیق" (روسری) می‌باشد. لباس زنان جوان دارای رنگ‌های شاد و طرح‌های گلدار و زیبا است.	پوشاک و لباس رایج مردم
فرهنگی	غذاهای محلی رایج عبارتند از آبگوشت، یارما اشی و خوسو	غذاهای محلی
فرهنگی	قالی، حبوبات، خشکبار، سیب و گوجه‌سبز	سوغات و صنایع دستی

شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها (تکنیک SWOT)

تکنیک یا ماتریس SWOT ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبرد برای هدایت و کنترل آن سیستم است. این روش نتیجه مستقیم مدل دانشکده تجاری هاروارد است (مرادی مسیحی، ۱۳۸۱). به طور اجمالی می‌توان گفت که این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است و این امور از طریق:

بازشناسی و طبقه‌بندی قوت‌ها و ضعف‌های درونی سیستم؛

بازشناسی و طبقه‌بندی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط خارج سیستم؛

تکمیل ماتریس سوات و تدوین راهبردهای گوناگون برای هدایت سیستم در آینده صورت می‌گیرد (گلکار، ۱۳۸۴). به عبارت دیگر مدل SWOT یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف درون سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدات برون سیستمی است. مدل SWOT تحلیلی سیستماتیک را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق بین آن‌ها را ایجاد می‌نماید، ارائه می‌دهد. از دیدگاه این مدل، یک استراتژی مناسب قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور، نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی SO، WO، ST و WT پیوند داده می‌شوند. برای ساختن ماتریس تهدیدات، فرصت‌ها، نقاط ضعف، نقاط قوت باید هشت مرحله را طی کرد:

۱- فهرستی از فرصت‌های عمده‌ای که در محیط خارجی وجود دارد

۲- فهرستی از تهدیدات عمده موجود در محیط خارج

۳- فهرستی از نقاط قوت داخلی

۴- فهرستی از نقاط عمده ضعف داخلی

۵- نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی را با هم مقایسه و نتیجه در خانه مربوط در گروه استراتژی‌های SO

۶- نقاط ضعف داخلی را با فرصت‌های موجود در خارج مقایسه و نتیجه در گروه استراتژی‌های WO

۷- نقاط قوت داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه و نتیجه را در گروه استراتژی‌های ST

نقاط ضعف داخلی را با تهدیدات خارجی مقایسه و نتیجه در گروه استراتژی‌های WT (فردآر، ۱۳۸۰).

ماتریس SWOT همانند جدول (۶) تشکیل می‌گردد. هدف از این مقایسه شناسایی یکی از چهار الگوی خاص برای سازگاری موقعیت داخلی و خارجی است.

الف) قوت و فرصت (SO): ناحیه ۱، بهترین موقعیت است، سیستم با چند فرصت محیطی روبروست و قوت‌های بسیاری دارد که استفاده از فرصت‌ها را ترغیب می‌نماید. این وضعیت استراتژی رشد داخلی را توصیه می‌نماید.

ب) قوت و تهدید (ST): در ناحیه دوم سیستم دارای قوت‌های کلیدی است لیکن با محیطی تهدیدزا مواجه می‌باشد. در این وضعیت، استراتژی‌ها از قوت موجود برای ساختن فرصت‌های بلند مدت در سایر موارد استفاده می‌کنند. به عبارتی راهبرد تنوع توصیه می‌گردد.

ج) ضعف و فرصت (WO): در ناحیه سوم، سیستم با یک فرصت خوبی روبروست، لیکن از چند ضعف داخلی رنج می‌برد که بهترین استراتژی رشد خارجی می‌باشد.

د) ضعف و تهدید (WT): در ناحیه چهارم، سیستم نه با فرصت و نه با قوت محیط داخلی مواجه می‌باشد بلکه از بعد داخلی با ضعف و از نظر بعد خارجی با تهدیدات متعددی مواجه می‌باشند. در این حالت بهترین راهبرد، راهبرد دفاعی و کاهش خواهد بود (موسوی، ۱۳۸۵).

جدول ۶: ماتریس SWOT و نحوه تعیین استراتژی‌ها

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	
استراتژی‌های SO	استراتژی‌های SO	فرصت‌ها (O)
استراتژی‌های SO	استراتژی‌های SO	تهدیدها (T)

ماتریس SWOT امکان تدوین چهار انتخاب یا راهبرد متفاوت را فراهم می‌آورد. البته، در جریان عملی برخی از راهبردها با یکدیگر همپوشانی داشته یا به طور همزمان و هماهنگ با یکدیگر به اجرا در می‌آیند. در واقع بر حسب وضعیت سیستم، چهار دسته راهبرد را که از نظر درجه کنشگری متفاوت هستند، می‌توان تدوین کرد:

- راهبرد دفاعی: هدف کلی راهبرد دفاعی یا حداقل - حداقل که می‌توان آن را «راهبرد بقا» نامید، کاهش ضعف‌های سیستم برای کاستن و خنثی‌سازی تهدیدهاست.

- راهبرد انطباقی: راهبرد انطباقی یا راهبرد حداقل - حداکثر، تلاش دارد با کاستن از ضعف‌ها، حداکثر استفاده را از فرصت‌های موجود ببرد. یک سازمان ممکن است در محیط خارجی خود متوجه وجود فرصت‌هایی شود، ولی به واسطه ضعف‌های سازمانی خود قادر به بهره‌برداری از آن نباشد. در چنین شرایطی، اتخاذ راهبرد انطباقی می‌تواند امکان استفاده از فرصت‌ها را فراهم آورد.

- راهبرد اقتضایی: راهبرد اقتضایی یا راهبرد حداکثر - حداقل بر پایه بهره‌گرفتن از قوت‌های سیستم برای مقابله با تهدیدات تدوین می‌شود و هدف آن به حداکثر رساندن نقاط قوت و به حداقل رساندن تهدیدات است. با وجود این از آن‌جا که تجارب نشان داده است که کاربرد نابجای قدرت می‌تواند نتایج نامطلوبی را به بار آورد، هیچ سازمانی نباید به طور نسنجیده از قدرت خود برای رفع تهدیدات استفاده کند.

- راهبرد تهاجمی: تمام سیستم‌ها خواهان وضعیتی هستند که قادر باشند همزمان قوت و

فرصت‌های خود را به حداکثر برسانند. در وضعیت راهبرد تهاجمی یا راهبرد حداکثر - حداقل،

سازمان با استفاده از نقاط قوت خویش برای گسترش بازار تولیدات و خدمات خود گام بر می‌دارد (گلکار، ۱۳۸۴).

به منظور نیل به پایداری توسعه گردشگری روستاهای هدف می‌بایست راهبرد مناسب در جهت نیل به پایداری اتخاذ گردد. به منظور عملیاتی نمودن این بخش از مطالعه، از ۷۲ گویه استفاده شده است. گویه‌های تبیین‌کننده در چهار بخش نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها به صورت جداول (۷) و (۸) تدوین گردید. گویه‌های حاضر از طریق پرسشنامه از سرپرستان خانوار محلی روستا تکمیل گردید.

جدول ۷: گویه‌های تبیین‌کننده نقاط قوت

گویه‌ها
برخوردارگی از تنوع صنایع دستی در روستا
وجود قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بالای زیست محیطی در روستا
وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی در روستا
جمعیت بومی قابل توجه جهت تقویت بازارهای محلی گردشگری
وجود جمعیت و گروه‌های سنی فعال و جویای کار که می‌تواند در تسهیل و رونق گردشگری روستا نقش اساسی ایفا نمایند
وجود زیرساخت‌ها و امور زیربنایی اولیه و مناسب مرتبط با صنعت گردشگری از قبیل: انواع شبکه ارتباطی و ...
تنوع گونه‌های جانوری و زیست محیطی و گاه‌ها نادر در روستا
وجود پهنه‌های بکر و محافظت شده در روستا
روحیه مهمان‌نوازی قوی در روستا

مشارکت‌های محلی جهت ارتقاء کمیت و کیفیت امور مرتبط با گردشگری	نقاط قوت
تاسیس و یا وجود مراکز اقامتی در روستا	
وجود شبکه‌های آب-برق و گاز	
برخورداری از چشم‌اندازها و آثار فرهنگی-تاریخی (پیشینه تاریخی فاخر، زنده، اثرگذار و قابل توجه)	
برخورداری از آب و هوای متنوع و پاک	
وجود پهنه‌های گردشگری اکوتوریستی، تاریخی، هنری، ورزشی	
تنوع انواع غذاهای محلی و سوغات	
فاصله جغرافیایی مناسب از مرکز استان نسبت به سایر روستاهای هدف گردشگری	
برخورداری از چشم‌اندازهای زیبا مانند جنگل‌ها، کوه‌ها، پوشش گیاهی و ...	

جدول ۷: گویه‌های تبیین کننده نقاط قوت و ضعف

استاندارد پایین زیرساخت‌های روستا	نقاط ضعف
ضعف در فرهنگ‌سازی برتر اجتماعی جامعه میزبان برای ارتقاء به شرایط میزبانی	
کیفیت و کمیت پایین منابع انرژی موجود در روستا از قبیل: آب آشامیدنی و روشنایی مناسب و ...	
کمبود مراکز رفاهی مناسب و مورد نیاز پاسخگو به نیازهای گردشگران	
عدم وجود مراکز پذیرایی گردشگری در روستا	
سالخورده و پیر بودن جمعیت ساکن در روستا	
عدم آموزش روستاییان و عدم آشنایی آن‌ها در نحوه برخورد با گردشگران	
فقدان مراکز عمومی برای اقامت گردشگران	
نامناسب بودن زیرساخت‌های فیزیکی و کالبدی مانند معابر و شبکه فاضلاب و ...	
نامناسب بودن تسهیلات و خدمات رفاهی مناسب	
ضعف اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های تبلیغاتی و معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا	
فقدان مطالعه و پروژه‌های بلند مدت و برنامه‌ریزی شده و در عرصه گونه‌های جانوری و به عبارتی تنوع گونه‌های	
نقص در محیط زیست و عدم شناخت زیستگاه‌ها به منابع غیرمستقیم از آن‌ها	
علاقه‌مندی کم سرمایه‌گذاران برای فعالیت در عرصه گردشگری روستا	
کمیت و کیفیت پایین امکانات و خدمات پذیرایی	
عدم مشارکت مردم روستا در برنامه‌ریزی، اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های گردشگری	
فقدان سازماندهی منظم و کارآمد در عرصه زیرساخت‌هایی از قبیل: حمل و نقل و ...	
آشنایی اندک و عدم تسلط مردم محلی به زبان رسمی و نیز زبان‌های زنده دنیا جهت برقراری ارتباط کارآمد	
ضعف زیرساخت‌های IT و الکترونیک روستا	

جدول ۹: گویه‌های تبیین کننده فرصت‌ها

گویه‌ها	فرصت‌ها
افزایش توجه مدیریت کلان کشور و استان به گردشگری روستایی	
سرمایه‌گذاری در زمینه ساختارهای فرهنگی از قبیل صنایع دستی، موسیقی، پوشش و البسه بومی و سنتی روستا	
تمایل روز افزون ایرانی‌گردان و جهانگردان به بازدید قابلیت‌های گردشگری روستایی	
سیاست دولت در توجه به حفاظت از منابع طبیعی و جلوگیری از تخریب محیط‌زیست	
تقویت و ترغیب زمینه مشارکت افراد محلی در فرایندهای برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری روستا	
شناسایی روستاهای هدف گردشگری و تهیه طرح برای توسعه آن‌ها توسط سازمان میراث فرهنگی	
تمایل سرمایه‌گذاران برای حضور در عرصه‌های گردشگری روستایی	
اشتغالزایی در عرصه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در روستا از قبیل: کار در محیط‌های اداری، واحدهای خدماتی، پارکینگ‌های عمومی، اقامتگاه‌های توریستی، مراکز پذیرایی و ...	
تقویت زمینه‌های مناسب تبلیغاتی در عرصه فرهنگ‌سازی و تقویت پایه‌های فرهنگی از طریق برقراری تعاملات مثبت فرهنگی ما بین اهالی بومی روستا و گردشگران	
رونق بخشی به صنایع دستی و سنتی روستا با کمک سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	
آشنا شدن گردشگران در مورد ویژگی‌های فرهنگی جامعه میزبان	
افزایش تمایل برای استفاده از طبیعت به منظور کسب آرامش و تمدد اعصاب	
تمایل سفر به روستاها برای دیدار با اقوام، آشنایان و دوستان	
تلاش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری برای بهسازی، مرمت آثار و ابنیه‌های تاریخی و فرهنگی	
افزایش تبلیغات و بازاریابی گردشگری روستایی توسط آژانس‌های گردشگری	
تدوین قوانین مناسب جهت توسعه و گسترش گردشگری روستایی	
وجود پیوند قوی روستایی- شهری	

علاقه به سفر و حضور در دامن طبیعت و فضاهای روستایی در طبیعت	
گسترش بی‌رویه شهرها و تشدید آلودگی زیست محیطی در محیط‌های شهری	
افزایش توجه مدیریت کلان ملی و استانی به محافظت از سیستم‌های طبیعی باقیمانده و مراقبت از زیستگاه‌های حیات وحش و چشم‌اندازهای طبیعی روستا	

تغییر و تبدیل کاربری و پوشش زمین و تسریع فرآیند فرسایش در روستا	تهدیدها
نابودی و اضمحلال گونه‌های گیاهی و جانوری بر اثر دخالت‌های ممتد و مستمر گردشگران در روستا	
عدم حمایت بانکی از فعالیت‌های اقتصادی روستا مربوط به بخش صنعت گردشگری روستایی	
انتشار زباله و تخریب اراضی با قابلیت زراعی مناسب	
برنامه و طرح‌ریزی بیرون از روستا و عدم توجه به نیازها و واقعیت‌های روستا	
آلوده‌سازی محیط زیست طبیعی با انتشار گونه‌ها و رسته‌های ناهم‌ساز و غیر مناسب با محیط روستا	
آسیب‌پذیری از مخاطرات طبیعی نظیر زلزله، سیلاب و	
عدم انطباق مابین سطح نیازمندی‌های روستا، زیرساخت‌ها و ضریب تحمل‌پذیری	
کاهش آستانه مطلوبیت روستا برای گردشگران	
تغییر فرهنگ محلی روستا برای تطابق با فرهنگ گردشگران، بدون تقویت فرهنگ و سنن بومی	
تخریب آثار تاریخی فاخر روستا	
انقراض تدریجی گونه‌های زیستی و جانوری در روستا	
افزایش امکانات و خدمات در مناطق روستایی رقیب در مقایسه با این روستا	
عدم مسئولیت‌پذیری بازدیدکنندگان در حفاظت از محیط زیست	
فقدان و یا محدود بودن عرضه کنندگان خدمات و یا آژانس‌های مسافرتی برای بازدید از روستا	
فاصله زیاد این روستا نسبت به مرکز استان	

جنسیت

ارزیابی وضعیت جنسیت در بین پاسخگویان نشان می‌دهد که از کل نمونه تحقیق برای سرپرست خانوارها ۶۹ درصد را مردان و ۳۱ درصد را زنان با فراوانی ۲۰۰ نفر مرد و ۹۰ نفر زن تشکیل داده‌اند. (جدول ۹)

وضعیت سنی پاسخ‌دهندگان

بررسی وضعیت نسبی سرپرست خانوارها نشان می‌دهد، ۲۲/۸ درصد بین ۲۲-۳۱ سال با فراوانی ۶۶ نفر و ۳۲/۴ درصد بین ۳۲-۴۱ سال با فراوانی ۹۴ نفر و ۲۸/۳ درصد بین ۴۲-۵۱ سال با فراوانی ۸۲ نفر و ۸/۳ درصد بین ۵۱-۶۱ سال با فراوانی ۲۴ نفر و ۸/۳ درصد در پایین-ترین رده و گروه سنی ۳۲-۴۱ سال با ۳۲/۴ درصد در بالاترین رده قرار داشته‌اند. نتایج این بخش در جدول (۹) خلاصه شده است.

جدول ۹: نتایج توزیع فراوانی خصوصیات فردی سرپرستان خانوار (مردم محلی) (n=۲۹۰)

متغیر	سطوح	فراوانی	درصد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف
جنسیت	مرد	۲۰۰	۶۹	-	-	-	-
	زن	۹۰	۳۱	-	-	-	-
جمع		۲۹۰	٪۱۰۰				
سن (سال)	۲۲-۳۱	۶۶	۲۲/۸	۲۲	۶۶	۴۱/۶۸	۱۰/۱۷
	۳۲-۴۱	۹۴	۳۲/۴				
	۴۲-۵۱	۸۲	۲۸/۳				
	۵۲-۶۱	۲۴	۸/۳				
	۶۲-۷۱	۲۴	۸/۳				
جمع		۲۹۰	٪۱۰۰				

وضعیت تحصیلات سرپرستان خانوار در جدول (۱۰) مشخص می‌باشد. که ۷/۹ پاسخگویان در سطح بی‌سواد، ۱۸/۶ در سطح ابتدایی، ۲۷/۹ در سطح راهنمایی، ۲۳/۸ درصد در سطح دیپلم، ۴/۱ درصد در سطح کارشناسی و ۳/۴ درصد در سطح کارشناسی ارشد و بالاتر تحصیلات می‌باشند. بیشترین فراوانی مربوط به سطح تحصیلات راهنمایی می‌باشد.

جدول ۱۰: توزیع فراوانی تحصیلات سرپرستان خانوار (مردم محلی) (n=۲۹۰)

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	تحصیلات
۱۰۰	۳/۴	۱۰	کارشناسی ارشد و بالاتر
۹۶/۶	۴/۱	۱۲	کارشناسی
۹۲/۴	۱۴/۱	۴۱	فوق دیپلم
۷۸/۳	۲۳/۸	۶۹	دیپلم
۵۴/۵	۲۷/۹	۸۱	راهنمایی
۳۵/۹	۱۸/۶	۵۴	ابتدای
۷/۹	۷/۹	۲۳	بی‌سواد
	٪۱۰۰	۲۹۰	جمع

ماتریس ارزیابی محیط داخلی و خارجی

به منظور تعیین و اولویت‌بندی راهبردها، مجموعه عوامل داخلی و خارجی شناسایی شده در قالب پرسشنامه‌ای طراحی شد و در بین سرپرستان خانوار (مردم محلی) توزیع شد. سپس بر اساس اطلاعات و داده‌های گردآوری شده، ماتریس ارزیابی عوامل داخلی ۱ (IFE) و ماتریس ارزیابی عوامل خارجی ۲ (EFE) تشکیل شد که بیانگر نمره اهمیت، ضریب اهمیت، رتبه و نمره وزنی هر یک از نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها از دیدگاه مردم محلی می‌باشد. در نهایت مجموع نمره‌های وزنی برای عوامل داخلی و خارجی محاسبه شد و از طریق این نمره‌های نهایی نوع راهبرد پیشنهادی برای روستاها استخراج گردید.

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (IFE)

جدول (۱۱) ماتریس ارزیابی عوامل داخلی تأثیرگذار بر گردشگری روستایی را در استان آذربایجان غربی نشان می‌دهند.

جدول (۱۱) نشان می‌دهد که از بین نقاط قوت «روحیه مهمان نوازی قوی در روستا» و «وجود امنیت در روستا» با وزنی برابر با ۴/۸۲ مهم‌ترین نقطه قوت و از بین نقاط ضعف «فقدان مطالعه و پروژه‌های بلندمدت و برنامه ریزی» و «کمبود مراکز پذیرایی و اقامتی مناسب» با وزنی برابر با ۳/۹۵ مهم‌ترین نقطه ضعف جهت توسعه گردشگری روستایی در استان آذربایجان غربی از دیدگاه سرپرستان خانوار (مردم محلی) شناخته شدند.

1- Internal Factor Evaluation

2- External Factor Evaluation

جدول ۱۱: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی گردشگری روستایی از دیدگاه مردم محلی (n=۲۹۰)

امتیاز نهایی	رتبه	ضریب اهمیت	نمره اهمیت	گویه‌ها	نقاط قوت
۰/۱۱۶	۴	۰/۰۲۹	۳/۷	برخورداری از تنوع صنایع دستی در روستا	
۰/۱۴۴	۴	۰/۰۳۶	۴/۵۵	وجود قابلیت‌ها و پتانسیل‌های زیست محیطی در روستا	
۰/۱۱۴	۳	۰/۰۳۸	۴/۸۲	روحیه مهمان‌نوازی قوی در روستا	
۰/۱۵۲	۴	۰/۰۳۸	۴/۸۲	وجود امنیت در روستا	
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷	۴/۶۸	وجود پهنه‌های گردشگری طبیعی، تاریخی، فرهنگی	
۰/۱۴۸	۴	۰/۰۳۷	۴/۷۳	تنوع انواع غذاهای محلی و سوغات	
۰/۰۷۵	۳	۰/۰۲۵	۳/۱۴	تنوع گونه‌های جانوری و گاه‌نادر در روستا	
۰/۱۱۴	۳	۰/۰۳۸	۴/۷۷	فاصله جغرافیایی مناسب از مرکز استان	
۰/۱۱۱	۳	۰/۰۳۷	۴/۷۳	وجود جمعیت و گروه‌های سنی فعال و جویای کار که می‌تواند در تسهیل و رونق گردشگری روستا نقش اساسی ایفا نمایند	
۰/۱۴۴	۴	۰/۰۳۶	۴/۵۵	وجود آداب و رسوم و فرهنگ محلی در روستا	
۰/۱۰۸	۳	۰/۰۳۶	۴/۵۵	جمعیت بومی قابل توجه جهت تقویت بازارهای محلی گردشگری	
۰/۱۲۸	۴	۰/۰۳۲	۴/۰۹	وجود زیرساخت‌ها و امور زیربنایی اولیه و مناسب مرتبط با صنعت گردشگری	
۰/۰۹	۳	۰/۰۳۰	۳/۸۶	وجود پهنه‌های بکر و محافظت شده در روستا	
۰/۱۰۸	۳	۰/۰۳۶	۴/۵۵	مشارکت‌های محلی جهت ارتقاء کمیت و کیفیت امور مرتبط با گردشگری	
۰/۱۴	۴	۰/۰۳۵	۴/۴۵	تاسیس و یا وجود مراکز اقامتی در روستا	
۰/۱۵۲	۴	۰/۰۳۸	۴/۷۷	برخورداری از آب و هوای متنوع و پاک	

۰/۱۴۸	۳	۰/۰۳۷	۴/۶۴	وجود نظام مدیریت محلی مناسب	
۰/۱۴۸	۳	۰/۰۳۷	۴/۷۳	وجود شبکه‌های آب-برق و گاز	
۰/۰۲۹	۱	۰/۰۲۹	۳/۶۸	ضعف اطلاع‌رسانی و فعالیت‌های تبلیغاتی و معرفی جاذبه‌های گردشگری روستا	نقاط ضعف
۰/۰۶۴	۲	۰/۰۳۱	۳/۹۵	کمبود مراکز پذیرایی و اقامتی مناسب	
۰/۰۳۲	۲	۰/۰۱۶	۲/۰۵	عدم آموزش روستاییان و عدم آشنایی آن‌ها در نحوه برخورد با گردشگران	
۰/۰۲۸	۱	۰/۰۲۸	۳/۵	علاقه‌مندی کم سرمایه‌گذاران برای فعالیت در عرصه گردشگری روستا	
۰/۰۲۳	۱	۰/۰۲۳	۲/۹۵	نامناسب بودن تسهیلات و خدمات اقامتی، رفاهی مناسب	
۰/۰۱۶	۱	۰/۰۱۶	۲/۰۵	عدم وجود نیروهای متخصص، آگاه و آموزش دیده در زمینه گردشگری در روستا	
۰/۰۳۷	۱	۰/۰۳۷	۳/۶۴	آشنایی اندک و عدم تسلط مردم محلی به زبان رسمی و نیز زبان‌های زنده دنیا جهت برقراری ارتباط کارآمد	
۰/۰۴۸	۲	۰/۰۲۴	۳	ضعف زیر ساخت‌های IT و الکترونیک روستا	
۰/۰۳۸	۲	۰/۰۱۹	۲/۴۱	ضعف در فرهنگ‌سازی جامعه میزبان برای ارتقاء به شرایط میزبانی	
۰/۰۲۴	۱	۰/۰۲۴	۳/۱	استاندارد پایین زیر ساخت‌های روستا	
۰/۰۳۶	۲	۰/۰۱۸	۲/۳۶	سالخورده و پیر بودن جمعیت ساکن در روستا	
۰/۰۶۲	۲	۰/۰۳۱	۳/۹۵	فقدان مطالعه و پروژه‌های بلند مدت و برنامه ریزی شده	
۰/۰۱۵	۱	۰/۰۱۵	۱/۹۵	کمیت و کیفیت پایین امکانات و خدمات پذیرایی	
۰/۰۴۰	۲	۰/۰۲۰	۲/۵۹	عدم مشارکت مردم روستا در برنامه ریزی، اجرا و بهره‌برداری از طرح‌های گردشگری	
۰/۰۵۰	۲	۰/۰۲۵	۳/۲۳	فقدان سازماندهی منظم و کارآمد در عرصه زیر ساخت‌هایی از قبیل: حمل و نقل	

۰/۰۲۱	۱	۰/۰۲۱	۲/۶۴	کیفیت و کمیت پایین منابع انرژی موجود در روستا از قبیل: آب آشامیدنی و روشنایی مناسب و ...
۲/۶۴۴		۱	۱۲۴/۸۴	جمع

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (EFE)

جدول (۱۲) ماتریس ارزیابی عوامل خارجی تأثیرگذار بر گردشگری روستایی را در استان آذربایجان غربی نشان می‌دهند. جدول (۱۲) نشان می‌دهد که از بین فرصت‌ها « اشتغالزایی در عرصه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در روستا از قبیل: کار در محیط‌های اداری، واحدهای خدماتی، پارکینگ‌های عمومی، اقامتگاه‌های توریستی » با وزنی برابر با ۴/۶ مهم‌ترین فرصت و از بین تهدیدها « نابودی و انقراض تدریجی گونه‌های گیاهی و جانوری و محیط پیرامون بر اثر دخالت‌های گردشگران در روستا » با وزنی برابر با ۴/۶۵ مهم‌ترین تهدید جهت توسعه گردشگری روستایی در استان آذربایجان غربی از دیدگاه سرپرستان خانوار (مردم محلی) شناخته شدند.

جدول ۱۲: ماتریس ارزیابی عوامل خارجی گردشگری روستایی از دیدگاه سرپرستان خانوار (n=۲۹۰)

امتیاز نهایی	رتبه	ضریب اهمیت	نمره اهمی ت	گویه‌ها
۱۴۴/۰	۴	۰/۰۳۶	۳/۷۶	افزایش تمایل برای استفاده از طبیعت به منظور کسب آرامش
۱۴۰/۰	۴	۰/۰۳۵	۳/۷۲	افزایش توجه مدیریت کلان کشور و استان به گردشگری روستایی
۱۱۴/۰	۳	۰/۰۳۸	۴/۰۶	سرمایه‌گذاری در زمینه ساختارهای فرهنگی از قبیل موسیقی، پوشش و البسه بومی و سنتی روستا
۱۰۵/۰	۳	۰/۰۳۵	۳/۶۷	تلاش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری برای بهسازی، مرمت آثار تاریخی و فرهنگی
۱۶۸/۰	۴	۰/۰۴۲	۴/۴۱	تمایل روز افزون ایرانی‌گردان و جهانگردان به بازدیدقابلیت‌های گردشگری روستایی
۱۷۶/۰	۴	۰/۰۴۴	۴/۶	اشتغالزایی در عرصه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در روستا از قبیل: کار در محیط‌های اداری، واحدهای خدماتی، پارکینگ‌های عمومی، اقامتگاه‌های توریستی

۱۴۰۰	۴	۰/۰۳۵	۳/۶۷	تدوین قوانین مناسب جهت توسعه و گسترش گردشگری روستایی	فرصت‌ها
۱۰۸۰	۳	۰/۰۳۶	۳/۷۸	افزایش تبلیغات و بازاریابی گردشگری روستایی توسط آژانس‌های گردشگری	
۱۴۴۰	۴	۰/۰۳۶	۳/۷۷	شناسایی روستاهای هدف گردشگری و تهیه طرح توسعه آن‌ها توسط سازمان میراث فرهنگی	
۱۰۵۰	۳	۰/۰۳۵	۳/۷۳	گسترش بی‌رویه شهرها و تشدید آلودگی زیست محیطی	
۱۰۹۹۰	۳	۰/۰۳۳	۳/۴۵	تقویت زمینه‌های مناسب تبلیغاتی در عرصه فرهنگ‌سازی و تقویت پایه‌های فرهنگی از طریق برقراری تعاملات مثبت فرهنگی	
۱۰۸۰	۳	۰/۰۳۶	۳/۸	آشنا شدن گردشگران در مورد ویژگی‌های فرهنگی جامعه میزبان	
۱۰۹۶۰	۳	۰/۰۳۲	۳/۸	رونق بخشی به صنایع دستی و سنتی روستا با کمک سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	
۱۰۷۸۰	۳	۰/۰۲۶	۲/۷۸	تمایل سفر به روستاها برای دیدار با اقوام، آشنایان	
۱۰۵۰	۳	۰/۰۳۵	۳/۷۱	وجود پیوند قوی روستایی - شهری	

نمره وزنی	رتبه	ضریب اهمیت	نمره اهمیت	گویه‌ها
۰/۰۴۴	۱	۰/۰۴۴	۴/۶۵	نابودی و انقراض تدریجی گونه‌های گیاهی و جانوری و محیط پیرامون بر اثر دخالت‌های گردشگران در روستا
۰/۰۳۵	۱	۰/۰۳۵	۳/۶۶	تخریب آثار تاریخی روستا
۰/۰۳۵	۱	۰/۰۳۵	۳/۶۶	عدم توجه بخش ترویج و توسعه روستایی به گردشگری روستایی
۰/۰۳۳	۱	۰/۰۳۳	۳/۴۹	فقدان و یا محدود بودن عرضه کنندگان خدمات و یا آژانس‌های مسافرتی برای بازدید از نواحی روستایی
۰/۰۸۸	۲	۰/۰۴۴	۴/۶۳	عدم تعامل بین دستگاه‌های متولی و فقدان مدیریتی توانمند، کارا و هماهنگ در استان
۰/۰۳۶	۱	۰/۰۳۶	۳/۸۵	انتشار زباله و تخریب محیط
۰/۰۳۸	۱	۰/۰۳۸	۳/۹۷	عدم مسئولیت‌پذیری بازدیدکنندگان در حفاظت از محیط زیست
۰/۰۴۱	۱	۰/۰۴۱	۴/۳۳	عدم حمایت بانکی از فعالیت‌های اقتصادی روستا بالاخص فعالیت‌های اقتصادی مربوط به بخش صنعت گردشگری روستایی
				برنامه و طرح‌ریزی بیرون از روستا و عدم توجه به نیازها و واقعیت‌های روستا

تهدیدها

۰/۰۸۰	۲	۰/۰۴۰	۴/۲۳	
۰/۰۲۵	۱	۰/۰۲۵	۲/۵۹	وجود تبلیغات منفی در مورد رفتار مردم روستایی با گردشگران
۰/۰۴۴	۲	۰/۰۲۲	۲/۳۳	آسیب پذیری از مخاطرات طبیعی نظیر زلزله، سیلاب و ....
۰/۰۴۴	۲	۰/۰۲۲	۲/۳۸	کاهش آستانه مطلوبیت روستا برای گردشگران
۰/۰۵۸	۲	۰/۰۲۹	۳/۱۱	عدم انطباق مابین سطح نیازمندی‌های روستا، زیرساخت‌ها و ضریب تحمل پذیری
۰/۰۴۴	۲	۰/۰۲۲	۲/۳۵	تغییر فرهنگ محلی روستا برای تطابق با فرهنگ گردشگران، بدون تقویت ارکان فرهنگ و سنن بومی روستا
۲/۴۷		۱	۱۰/۵۲	جمع
			۵	

ارائه راهبردها و راهکارهای لازم جهت توسعه گردشگری روستایی بر اساس ماتریس تطبیقی SWOT

ماتریس تطبیقی SWOT متشکل از یک جدول مختصات دو بعدی است که هر یک از چهار نواحی آن نشانگر یک دسته راهبرد می‌باشد که عبارتند از:

- راهبردهای تهاجمی (SO)

- راهبردهای تنوع یا رقابتی (ST)

- راهبردهای انطباقی یا بازنگری (WO)

- راهبردهای تدافعی (WT)

راهبردهای تهاجمی (SO)

در استراتژی‌های تهاجمی که تمرکز بر نقاط قوت داخلی و فرصت‌های بیرونی است، موارد زیر جهت بهره‌برداری از برتری‌ها و مزیت‌های موجود به منظور توسعه گردشگری در روستاها ارائه می‌گردد:

- تأکید بر توسعه گردشگری روستایی به دلیل وجود قابلیت و پتانسیل‌های گردشگری

- بهره‌مندی از نیروی انسانی محیط روستای میزبان جهت تشکیل نهادهای مردمی به منظور افزایش ضریب موفقیت در جذب گردشگران

- بهره‌گیری بهینه و هدفمند از افزایش انگیزه مسافرت به مناطق روستایی به منظور ایجاد اشتغال و درآمد برای ساکنان روستایی

- تلاش در جهت برگزاری جشنواره‌ها در روستاها و راه‌اندازی بازارهای فصلی برای فروش و به نمایش گذاشتن تولیدات زراعی و صنایع دستی

راهبردهای تنوع (ST)

در این استراتژی‌ها که تنوع بخشی بر نقاط قوت داخلی و تهدیدهای خارجی متمرکز است، موارد زیر به منظور تأمین پاره‌ای از نیازمندی‌های نواحی روستایی در جهت رفع تهدیدها ارائه می‌گردد:

- توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مزارع و باغات روستایی در جهت کسب درآمد و جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی

- تنوع بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی

- تنوع بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات گردشگری به منظور افزایش جذب گردشگران

- تأکید بر هماهنگی بخش‌های مختلف دخیل در توسعه گردشگری و به‌طور خاص تشکیل یک تیم هماهنگی گردشگری روستایی در استان

راهبردهای انطباقی یا بازنگری (WO)

در استراتژی‌های بازنگری ضمن تأکید بر نقاط ضعف درونی، سعی بر آن است تا با بهره‌گیری از فرصت‌های بیرونی، پیشنهادات اساسی در جهت رفع نقاط ضعف نواحی گردشگری روستایی ارائه شود:

- بازنگری در نحوه برنامه‌ریزی و بهره‌گیری منطقی از قوانین و مقررات و نهادها در جهت بهبود امکانات، خدمات گردشگری و تسهیلات بهداشتی - امنیتی در روستاها

- بازنگري و توسعه نهادها و سازمان‌های مرتبط نظیر ترويج جهت آموزش و افزايش آگاهي مردم در زمينه گردشگري روستا
- بازنگري در برنامه‌ها و اجرائي برنامه‌های تبليغاتي در راستاي معرفي جاذبه‌ها
- تأسيس مهمانسرا و زائرسرا در کنار آثار تاريخي- مذهبي روستاها براي استراحت گردشگران
- احداث واحدهای پذيرايي مناسب و متنوع چون رستوران سنتي و ...

راهبردهای تدافعی (WT)

- تلاش بخش ترويج در جهت توانمندسازي مردم روستايي
  - حفاظت از محيط زيست و جاذبه‌ها
  - توسعه و ساماندهي زيرساخت‌ها، امکانات اقامتي و پذيرايي
  - ترويج و آموزش گردشگري از طريق برگزاري کلاس‌ها و جلسه‌های مختلف با مردم
- جدول (۱۳) ماتريس راهبردها و راهکارهای لازم جهت توسعه گردشگري روستايي را نشان مي‌دهد

جدول ۱۳: ماتريس راهبردها و راهکارهای لازم جهت توسعه گردشگري روستايي

نقاط ضعف (W)	نقاط قوت (S)	
W1: ضعف اطلاع‌رسانی و فعاليت‌های تبليغاتي و معرفي جاذبه‌های گردشگري روستا	S1: برخورداري از آب و هوای متنوع و پاک	عوامل داخلي
W2: كمبود مراکز پذيرايي	S2: وجود قابليت‌ها و پتانسيل‌های زيست محيطي در روستا	
W3: عدم آموزش روستاييان و عدم آشنايي آنها در نحوه برخورد با گردشگران	S3: وجود پهنه‌های گردشگري اکوتوريستي، تاريخي، هنري، ورزشي	عوامل خارجي
W4: نامناسب بودن زيرساخت‌های روستا	S4: وجود امنيت در روستا	
W5: عدم وجود نيروهای متخصص، آگاه و آموزش ديده در زمينه گردشگري در روستا	S5: تنوع انواع غذاهاي محلي و سوغات	
W6: علاقه‌مندی کم سرمايه‌گذاران براي فعاليت در عرصه گردشگري روستا	S6: فاصله جغرافيايي مناسب از مرکز استان	
W7: ضعف در فرهنگ‌سازي جامعه ميزبان براي ارتقاء به شرايط ميزباني	S7: روحيه مهمان‌نوازي قوي در روستا	

<p>W8: آشنایی اندک و عدم تسلط مردم محلی به زبان رسمی و نیز زبان‌های زنده دنیا جهت برقراری ارتباط کارآمد و سرویس‌دهی‌های بهتر عمومی</p> <p>W9: ضعف زیرساخت‌های IT و الکترونیک روستا</p> <p>W10: کیفیت و کمیت پایین منابع انرژی موجود در روستا از قبیل: آب آشامیدنی و روشنایی مناسب</p>	<p>S8: تنوع گونه‌های جانوری و گاه‌ها نادر در روستا</p> <p>S9: وجود جمعیت و گروه‌های سنی فعال و جویای کار که می‌تواند در تسهیل و رونق گردشگری روستا نقش اساسی ایفا نمایند</p> <p>S10: وجود شبکه‌های آب-برق و گاز</p>	
<p>راهبردهای انطباقی یا بازنگری (WO):</p> <ul style="list-style-type: none"> - بازنگری در نحوه برنامه‌ریزی و بهره‌گیری منطقی از قوانین و مقررات و نهادها در جهت بهبود امکانات، خدمات گردشگری و تسهیلات بهداشتی - امنیتی در روستاها - استراتژی آموزش و افزایش آگاهی مردم در زمینه گردشگری روستا - بازنگری در برنامه‌ها و اجرای برنامه‌های تبلیغاتی در مراکز گردشگر فرست عمده در راستای معرفی جاذبه‌ها - تأسیس مهمانسرا و زائرسرا در کنار آثار تاریخی - مذهبی روستاها برای استراحت گردشگران - احداث واحدهای پذیرایی مناسب و متنوع چون رستوران سنتی و ... 	<p>راهبردهای تهاجمی (SO):</p> <ul style="list-style-type: none"> - تأکید بر توسعه گردشگری روستایی به دلیل وجود قابلیت و پتانسیل‌های گردشگری - بهره‌مندی از نیروی انسانی محیط روستای میزبان جهت تشکیل نهادهای مردمی به منظور افزایش ضریب موفقیت در جذب گردشگران - بهره‌گیری بهینه و هدفمند از افزایش انگیزه مسافرت به مناطق روستایی به منظور ایجاد اشتغال و درآمد برای ساکنان روستایی - تلاش در جهت برگزاری جشنواره‌ها در روستاها و راه - اندازی بازارهای فصلی برای فروش و به نمایش گذاشتن تولیدات زراعی و صنایع دستی 	<p>O1: افزایش تمایل برای استفاده از طبیعت به منظور کسب آرامش</p> <p>O2: افزایش توجه مدیریت کلان کشور و استان به گردشگری روستایی</p> <p>O3: سرمایه‌گذاری در زمینه ساختارهای فرهنگی از قبیل موسیقی، پوشش و البسه بومی و سنتی روستا</p> <p>O4: تلاش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری برای بهسازی، مرمت آثار و ابنیه‌های تاریخی و فرهنگی</p> <p>O5: تمایل روز افزون ایرانی‌گردان و جهانگردان به بازدید قابلیت‌های گردشگری روستایی</p> <p>O6: اشتغالزایی در عرصه فعالیت‌های مرتبط با گردشگری در روستا از قبیل: کار در محیط‌های اداری، واحدهای خدماتی، پارکینگ‌های عمومی، اقامتگاه‌های توریستی، سوارکاری، مراکز پذیرایی و ....</p> <p>O7: تدوین قوانین مناسب جهت توسعه و گسترش گردشگری روستایی</p> <p>O8: افزایش تبلیغات و بازاریابی گردشگری روستایی توسط آژانس‌های گردشگری</p> <p>O9: شناسایی روستاهای هدف گردشگری و تهیه طرح برای توسعه آن‌ها توسط سازمان میراث فرهنگی</p> <p>O10: تقویت زمینه‌های مناسب تبلیغاتی در عرصه فرهنگ‌سازی و تقویت پایه‌های فرهنگی از طریق برقراری تعاملات مثبت فرهنگی</p> <p>O11: آشنا شدن گردشگران در مورد ویژگی‌های فرهنگی جامعه میزبان</p>

		<p>O12: گسترش بی‌رویه شهرها و تشدید آلودگی زیست محیطی در محیط‌های شهری</p> <p>O13: رونق بخشی به صنایع دستی و سنتی روستا با کمک سازمان میراث فرهنگی و گردشگری</p> <p>O14: تمایل سفر به روستاها برای دیدار با اقوام، آشنایان و دوستان</p> <p>O15: وجود پیوند روستایی - شهری</p>
<p>راهبردهای تدافعی (WT):</p> <ul style="list-style-type: none"> - تلاش بخش ترویج در جهت توانمندسازی مردم روستایی - حفاظت از محیط زیست و جاذبه‌ها - توسعه و ساماندهی زیرساخت‌ها، امکانات اقامتی و پذیرایی - ترویج و آموزش گردشگری از طریق برگزاری کلاس‌ها و جلسه‌های مختلف با مردم - ایجاد هماهنگی بین نهادها و بخش‌های مختلف دولت، مردم و کارآفرینان بوسیله برگزاری نشست‌ها و به کارگیری تدابیر مدیریتی هماهنگ کننده، به منظور یکپارچه سازی کارکردهای گردشگری روستایی 	<p>راهبردهای اقتضایی یا تنوع (ST):</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مزارع و باغات روستایی در جهت کسب درآمد و جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی - تنوع بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی - تنوع بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات گردشگری به منظور افزایش جذب گردشگران - - تأکید بر هماهنگی بخش‌های مختلف دخیل در توسعه گردشگری و به‌طور خاص تشکیل یک تیم هماهنگی گردشگری روستایی در استان 	<p>T1: نابودی و انقراض تدریجی گونه‌های گیاهی و جانوری و محیط پیرامون</p> <p>T2: تخریب آثار تاریخی روستا</p> <p>T3: عدم توجه بخش ترویج و توسعه روستایی به گردشگری روستایی</p> <p>T4: فقدان و یا محدود بودن عرضه کنندگان خدمات و یا آژانس‌های مسافرتی برای بازدید از نواحی روستایی</p> <p>T5: انتشار زباله و تخریب محیط</p> <p>T6: عدم مسئولیت‌پذیری بازدیدکنندگان در حفاظت از محیط زیست</p> <p>T7: عدم حمایت بانکی از فعالیت‌های اقتصادی روستا بالاخص فعالیت‌های اقتصادی مربوط به بخش صنعت گردشگری روستایی</p> <p>T8: وجود تبلیغات منفی در مورد رفتار مردم روستایی با گردشگران</p> <p>T9: عدم تعامل بین دستگاه‌های متولی و فقدان مدیریتی توانمند، کارا و هماهنگ در استان</p> <p>T10: برنامه و طرح‌ریزی بیرون از روستا و عدم توجه به نیازها و واقعیت‌های روستا</p> <p>T11: آسیب‌پذیری از مخاطرات طبیعی نظیر زلزله، سیلاب و ...</p> <p>T12: تغییر فرهنگ محلی روستا برای تطابق با فرهنگ گردشگران، بدون تقویت ارکان فرهنگ و سنن بومی روستا</p> <p>T13: کاهش آستانه مطلوبیت روستا برای گردشگران</p> <p>T14: عدم انطباق مابین سطح نیازمندی‌های روستا، زیرساخت‌ها و ضریب تحمل‌پذیری</p>

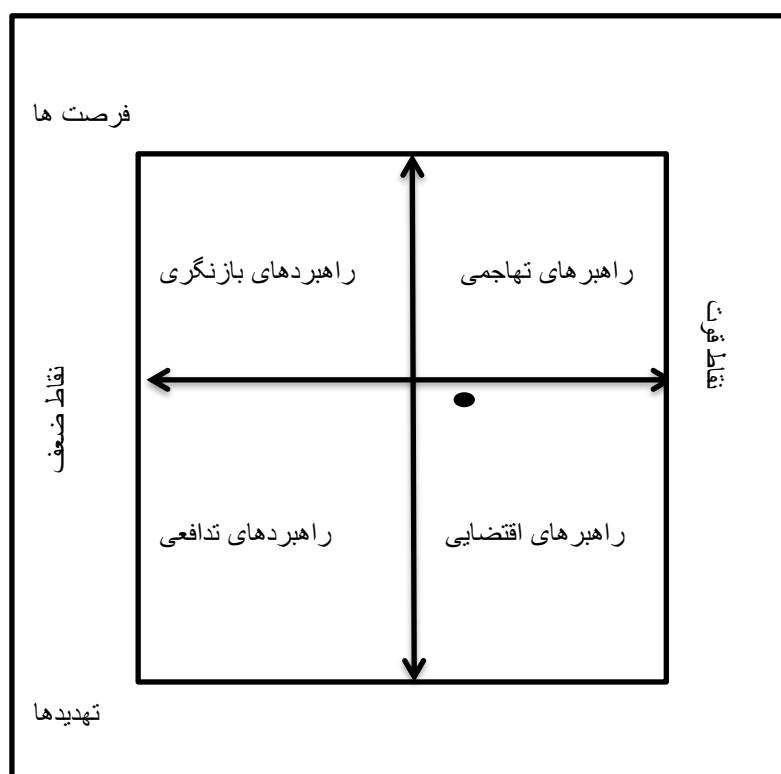
ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی

در این بخش با جمع‌بندی نتایج حاصل از ماتریس ارزیابی عوامل راهبردی داخلی و خارجی، نتایج تحلیل موقعیت راهبردی منطقه مورد مطالعه در زمینه گردشگری روستایی در شکل (۱) نشان داده شده است.

نتایج حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل داخلی و خارجی، بیانگر این است که با توجه به امتیاز نهایی کلی بدست آمده برای عوامل داخلی گردشگری روستایی برابر با ۲/۶۷ و برای عوامل خارجی برابر با ۲/۴۶، امتیازهای بدست آمده، از این رو راهبرد استراتژیک روستاهای مورد مطالعه راهبرد اقتضایی می‌باشد.

جدول ۱: امتیازات نهایی به دست آمده برای عوامل داخلی و خارجی

مردم محلی		
۶۴	۲/	جمع کل عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت)
۲/۴۷		جمع کل عوامل خارجی (فرصت‌ها و موانع)

شکل ۱: ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی توسعه گردشگری روستایی در استان آذربایجان غربی (منبع: یافته‌های تحقیق)

با توجه به نتایج بدست آمده، راهبرد مناسب در منطقه مورد مطالعه به منظور توسعه گردشگری روستایی، راهبرد اقتضایی می‌باشد. راهبردهای اقتضایی استخراج شده جهت توسعه گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه به شرح زیر می‌باشند:

- توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مزارع و باغات روستایی در جهت کسب درآمد و جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی

- تنوع بخشی و توسعه برنامه‌های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه‌های طبیعی و انسانی

- تنوع بخشی به امکانات، فعالیت‌ها و خدمات گردشگری به منظور افزایش جذب گردشگران

- تأکید بر هماهنگی بخش‌های مختلف دخیل در توسعه گردشگری و به‌طور خاص تشکیل یک تیم هماهنگی گردشگری روستایی در استان

بحث و نتیجه‌گیری

یکی از روش‌های اصلی برای دستیابی به برنامه ریزی پایدار و تدوین راهبردهای مناسب پایداری، استفاده از مدل SWOT است. این تحلیلی یکی از ابزارهای مهم برنامه ریزی استراتژیک جهت تطابق ضعف و قوت درونی با فرصت‌ها و تهدیدات بیرونی است و روش تحلیلی نظام یافته‌ای را برای شناسایی این عوامل و انتخاب استراتژی که بهترین تطابق را بین آن‌ها ایجاد کند، ارائه می‌نماید. به منظور نیل به پایداری توسعه گردشگری در روستاهای هدف اقدام به گردآوری و تحلیل اطلاعات در این خصوص گردید. با توجه به میانگین امتیازات نهایی بدست آمده برای عوامل داخلی با امتیاز برابر ۲/۴۶ و برای عوامل خارجی با امتیاز برابر ۲/۶۷ (موقعیت ربع سوم ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام استراتژیک) راهبردی اقتضایی است.

در مجموع نتایج نشان داد که پارادایم توسعه پایدار گردشگری به لحاظ سیاست، برنامه و ... در روستاهای نمونه مورد مطالعه هنوز از جایگاه مهمی برخوردار نیست و این پارادایم هنوز در برنامه‌های علمی و اجرایی گردشگری روستایی ایران حاکم نشده است.

پیشنهادات

از نتایج حاصله از مطالعه حاضر در جهت پیشرفت به سوی توسعه پایدار گردشگری در روستاهای هدف استان آذربایجان غربی می‌بایستی علاوه بر بکارگیری اصول و الزامات آن در سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی انسانی باید همکاری و هماهنگی تنگاتنگ با مراکز علمی و دانشگاهی، مشارکت و همکاری نهادها و سازمان‌های مرتبط انجام گیرد.، علایق و نیازمندیهای گروههای ذینفع را از جنبه‌های مختلف در نظر گرفت تا از طریق تعادل بین سه عنصر اصلی، توسعه گردشگری پایدار گردد.

- جهت رسیدن به پایداری اگر نقاط ضعف روستاهای ضعیف حذف شود و پتانسیل‌های روستاهای سطح اول و دوم تقویت شود تعداد گردشگران ورودی جهت بازدید و مدت زمان اقامت آنها در روستا بیشتر می‌شود که توسعه گردشگری روستا را بدنبال دارد. و بعنوان روستاهای هدف معرفی شده و مطالعات جامع برای آن صورت می‌گیرد. در مورد تقویت مهارت و تخصص نیروی

- توسعه و گسترش گردشگری کشاورزی به منظور بهره‌برداری مناسب از مزارع و باغات روستایی در جهت کسب درآمد بیشتر مدنظر باشد.

- توسعه برنامه های تبلیغاتی برای معرفی جاذبه های طبیعی و انسانی و جلوگیری از تخریب مزارع و پوشش گیاهی تنوع بخشی به امکانات، فعالیت ها و خدمات گردشگری به منظور افزایش جذب گردشگران صورت گیرد.
- برای جلوگیری از آثار مخرب محیط زیست در توسعه گردشگری اقدامات ذیل ضروری بنظر می رسد.
  - تهیه بروشورها و پوستره های تبلیغاتی در زمینه های پاک نگه داشتن محیط زیست - آگاه سازی گردشگران از مضرات آلودگی و فراهم آوردن سطل های زباله در فواصل نزدیک به هم - ایجاد تابلوهای تبلیغاتی در رابطه با پاک نگه داشتن محیط روستایی.
  - تأکید بر هماهنگی بخش های مختلف دخیل در توسعه گردشگری و به طور خاص تشکیل یک تیم هماهنگی گردشگری روستایی در استان انجام گیرد
  - تأسیس اتاق فکری متشکل از همه متخصصان فکر و اندیشه در تمامی حوزه های کارشناسی از دانشگاه گرفته تا آژانس های گردشگری، هم چنین از همه نهادها و سازمان های مرتبط نیاز است.
  - توسعه و تجهیز روستا، افزایش خدمات و تسهیلات گردشگری و ارتقا کمی و کیفی اقامتگاه ها نیز از راهکارهایی است که جهت هرچه بیشتر مهیا شدن روستا به منظور پذیرش گردشگر می بایست در دستور کار قرار بگیرد.
  - در زمینه اشتغالزایی و درآمدزایی باید به ساماندهی محل های خرید و فروشگاه های صنایع دستی و محلی پرداخته شود. هم چنین برپایی نمایشگاه های عرضه محصولات و جشنواره ها از مواردی است که در جهت مقابله با ضعف و اطلاع رسانی بایستی در نظر گرفته شود

منابع

- تقدیسی، ا.، گودرزی، س. و بیگ محمدی، ح. ۱۳۹۴. بررسی و تحلیل چالش های توسعه توریسم روستایی از دیدگاه روستائیان روستاهای هدف گردشگری استان آذربایجان غربی. فصلنامه برنامه ریزی فضایی (جغرافیا). سال پنجم، شماره اول، ۱۰۰-۸۳.
- خاتون آبادی، ا. و راست قلم، م. ۱۳۹۰. سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از تکنیک SWOT مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال و بختیاری. نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی (علوم و صنایع کشاورزی). ۲۵ (۳): ۳۳۸-۳۳۰.
- جوانمردی، م. ۱۳۹۰. نقش گردشگری در توسعه روستایی شهرستان بهمئی با استفاده از مدل SWOT. اولین همایش مدیریت گردشگری و توسعه پایدار. دانشگاه آزاد مرودشت.
- خوشنود، ع.، مهدوی حاجیلویی، م. و قادری، ا. ۱۳۹۶. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ششم، شماره ۴، پیاپی ۲۲: ۱۶-۱.
- رضوانی، م. ر. ۱۳۸۷. توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران.
- رکن الدین افتخاری، ع.ر. و مهدوی، د. ۱۳۸۵. راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT. دهستان لوسان کوچک. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۲ (۱۰): ۱-۳۰.

- رکن‌الدین افتخاری، ع.، مهدوی، د. و پورطاهری، م. ۱۳۸۹. فرایند بومی‌سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران، پژوهش‌های روستایی، سال اول، شماره ۴: ۱۴-۱.
- سبحانی، ب. ۱۳۸۹. شناخت پتانسیلهای گردشگری منطقه آبگرم سردابه در استان اردبیل با روش SWOT. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. ۴: ۱۲۸-۱۱۳.
- سرمد، ز. بازرگان، ع. و حجازی، ا. ۱۳۹۱. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران، انتشارات آگاه.
- فردآر، د. ۱۳۸۰. مدیریت استراتژیک. ترجمه علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران، چاپ دوم.
- کاظمیه، ف. ۱۳۹۴. ارائه مدل ترویج توسعه گردشگری روستایی در نواحی روستایی استان آذربایجان شرقی. رساله دکتری، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس.
- گلکار، ک. ۱۳۸۴. مناسب‌سازی تکنیک تحلیلی SWOT برای کاربرد در طراحی شهری، مجله صفا، پاییز و زمستان، شماره ۱۵.
- مرادی مسیحی، و. ۱۳۸۱. برنامه‌ریزی استراتژیک در کلان شهرها، انتشارات پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران، چاپ اول.
- موسوی، ن. ۱۳۸۵. کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای. ناشر علم و دین.

- Briedenhann, J. and Wickens, E. 2004. Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-Vibrant hope or impossible dream? *Tourism Management*. 25: 71-79.

-Telfer, D. and Sharpley, R. 2008. *Tourism and development in the developing world*. London: Routledge.